

Osmanlı Hariciyesi'nin Muhalif Bir Gazete (Davul) ile Mücadelesi

The Struggle of Ottoman Foreign Service with An Opponent Newspaper (Davul)

Evren KÜÇÜK*

Özet

Theodor Herzl'in ifadesiyle bir "Osmanlı Vikingi" olan İsveç kökenli Gustaf Noring, 1879 yılında İstanbul'a gelerek Müslüman olmuş ve Ali Nuri ismini almıştı. Osmanlı Hariciyesinde göreve başlayan Ali Nuri, çeşitli diplomatik görevlerden sonra Rotterdam Başkonsolosluğuna kadar yükselmişti. Rotterdam Başkonsolosu iken Paris Sefiri Münir Bey'in Babıâliye göndermiş olduğu telgraf dikkate alınarak Ali Nuri Bey'in *Davul (Daoul)* adlı bir gazete çıkardığı gerekçesiyle cinayetle ithamına ardından da müebbet hapsine karar verilmişti. Bunun üzerine Ali Nuri, II. Abdülhamid'e karşı hiciv nitelikli yayınlar yaparak muhalefet etmişti. Osmanlı Hariciyesi ve temsilcilikleri, Ali Nuri'nin ve eşi Hayriye Hanım'ın Avrupa'daki faaliyetlerini engellemek ve II. Abdülhamid'i hicveden gazetenin yayınlarını sonlandırmak için Avrupa ülkeleri nezdinde girişimlerde bulunmuştu. Fakat bu girişimler neticesinde olumlu bir sonuç alınmadığı gibi zaman zaman Osmanlı diplomatlarının zor durumda kalmalarına yol açmıştı.

Ali Nuri'nin iştirakiyle çıkan *Davul* gazetesi, yayınladığı karikatür ve makalelerle II. Abdülhamid'e muhalefetini yıllarca sürdürmüş ve söz konusu yönetimi ağır bir şekilde eleştirmiştir. Bu çalışmada 1900'den 1908'e kadar geçen sürede Ali Nuri Bey'in Avrupa ülkelerinde II. Abdülhamid aleyhindeki faaliyetleri ve Osmanlı Hariciyesinin yayınları engellemek için yaptığı girişimler değerlendirilmeye çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Ali Nuri, Davul, Gustaf Noring, II. Abdülhamid, Karikatür.

Abstract

Gustaf Noring, an "Ottoman Viking" from as Theodor Herzl defined him, came to Istanbul in 1879 and became a Muslim, and took the name Ali Nuri. Ali Nuri, who started a career in Ottoman Foreign

* Dr. Öğr. Üyesi, Kastamonu Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü, e-mail: kucukevren@gmail.com

Service, rose up to the Consulate General of Rotterdam following various diplomatic missions. When he was the Consul General of Rotterdam, Ali Nuri Bey was accused of murder and sentenced to imprisonment for life since he published a newspaper called *Davul* (*Daoul*) by taking the telegram sent by the Paris Ambassador Munir Bey to the Babıâli into consideration. Upon this event, Ali Nuri opposed to Abdulhamid II by making satirical publications against him. The Ottoman Foreign Service and their entities attempted in European countries to prevent opponent activities of Ali Nuri and his wife, Hayriye Hanım, against Abdulhamid II and put an end to the publication of the criticizing journal. However, these initiatives did not result in positive results and occasionally caused the Ottoman diplomats to have difficulties. The newspaper *Davul* published with the association of Ali Nuri continued its opposition to Abdulhamid II for many years through the articles and cartoons it served and criticized the administration violently. Present study evaluates Ali Nuri Bey's activities against Abdülhamid II in a period from 1900 to 1908 and the attempts of the Ottoman State Foreign Service to prevent these publications.

Keywords: Ali Nuri, Davul, Gustaf Noring, Abdulhamid II, Cartoon.

Giriş

İtalyanca abartmak, gülünçleştirmek anlamına gelen “caricare” kelimesinden gelen karikatür: bir kimsenin bir şeyin ya da bir olayın bazı özelliklerini gülecek ya da güldürecek biçimde abartılarak çizilmiş resmidir. İnsanın ve eşyanın abartılarak çizilmesine karikatür olarak adlandırılmaktadır. Siyasi ve sosyal içerikli karikatürler genellikle “cartoon” olarak isimlendirilmiştir.¹ 17.yüzyılın ortalarından itibaren görülen karikatürler zamanla bir eleştiri aracı haline gelmiş, bu da özellikle siyasi çevreleri oldukça rahatsız etmişti.

Osmanlı padişahları içerisinde en çok karikatürü çizilen kişi muhtemelen II. Abdülhamid'tir. II. Abdülhamid Dönemi'nde yayın hayatına başlayan *Davul* (*Daoul*) gazetesini Rotterdam Başşehbenderi olan Ali Nuri çıkarmıştı. Gazete mizahî olmaktan ziyade hiciv nitelikli bir politika izlemişti. Yani bir taraftan II. Abdülhamid ve ona yakın devlet adamlarını gülünç bir şekilde gösterirken aynı zamanda aşağılamaktaydı. İşte Osmanlı Hariciyesi de bu gazetenin yayınlanmasını önlemek için Avrupa'daki diplomatik temsilciliklerini teyakkuza geçirmişti.

Gustaf Noring, nam-ı diğer Ali Nuri hakkında ilk yayınlar İsveç Büyükelçisi Gunnar Jarring tarafından hazırlanmıştır. Ali Nuri'nin kişisel hayatı ve faaliyetleri hakkında yazdığı makaleler genellikle İsveç kaynaklarına göre

¹ İbrahim Şirin, “İki Dünya Arasında Karikatürden İmgeye: Osmanlı ve Avrupa”, *Folklor/Edebiyat*, C.15, S.59, 2009, s.79.

hazırlanmış ve Fin doğubilimci Knut Tallqvist'in iddiasını esas alarak Ali Nuri'nin Jön Türk hareketine katıldığını belirtmektedir.² Ali Nuri hakkında en önemli arşiv malzemesi Başbakanlık Osmanlı Arşivi'nde ve İsveç Kraliyet Kütüphanesi'nde (Kungliga biblioteket) bulunmaktadır. Davul gazetesinin, Türkiye'de bilinen ilk ve tek nüshası Milli Kütüphanede (Yer Numarası 1968 SB 54) süreli yayınlar bölümünde yer almaktadır.

Gustaf Noring'den Ali Nuri'ye: Malmö'den İstanbul'a

Gustaf Noring, İsveç kaynaklarına göre 11 Kasım 1858 (Osmanlı kayıtlarında 1862)³ yılında Güney İsveç'in Malmö şehrinde doğmuştu.⁴ Gerçek babası Malmö Hastanesi Başhekimi August Falck, annesi ise aynı hastanede çalışan Ebe Maria Elisabeth Gernant idi. Evlilik dışı çocuk yapmak İsveç'te hoş karşılanmadığı için Gernant, Terzi Knut Noring ile evlenerek doğan çocuğa Gustaf Noring adı verilmişti. Osmanlı sicil kayıtlarında da Gustaf Noring'in babası Knut Noring olarak geçmektedir. Adı geçen kayıtlarda İsveç'te ve Almanya'da ilim ve fen dersleri aldığı, Türkçe okuyup yazdığı gibi; Fransızca, Almanca, İngilizce, İsveççe ve Danca konuşup yazabildiği belirtilmektedir. Ayrıca Felemenk diline de aşina olduğu Malmö Mektebinden yedinci sınıfa kadar okuduktan sonra İsveç Edebiyat-ı Atıka Cemiyeti'ne üye olduğuna dair kayıt tutulmuştu. Söz konusu cemiyete dair üyelik diploması, Hâriciye Sicill-i Ahvâl Şubesinde de görülmüştü.⁵

Noring, Osmanlı İmparatorluğu'nun Çarlık Rusya'ya karşı girdiği savaşta yenildiği ve Meşrutiyet'e ara verildiği bir dönemde, 1879'da İstanbul'a gelip yerleşmişti. 29 Temmuz 1884 tarihinde Müslüman ve Osmanlı vatandaşı olan Gustaf Noring, Ali Nuri adını almıştı.⁶ Yabancı dillere vâkıf, zeki biri olması, kısa bir süre içinde Osmanlı ricali ile iyi ilişkiler kurması ve Türkçeyi kısa süre

² Gunnar Jarring'in makaleleri için bkz. Gunnar Jarring, "Ali Nouri- alias Gustaf Noring en Viking i frack", *Studie kamratan*, 64/1982, s.9-11; Gunnar Jarring, "Bibliofilen Ali Nouris pa Upprattandet av ett Turkiskt Nationalbibliotek", *Svenska Forskningsinsitutet i Istanbul Maddelanden*, 7/1982, s.26-40. Gustaf Noring'in Milli bir kütüphane kurulması için yazdığı mektuplar için bkz. Kungliga biblioteket (KB), BREF, Till G.E. Klemming N-RA, Epk, 3:9. Ali Nuri'nin eşi Hayriye Hanım hakkında en kapsamlı çalışma ise Adil Baktaya tarafından hazırlanmıştır. Bkz. Adil Baktaya, *Bir Osmanlı Kadının Feminizm Macerası ve Hamidiye Modernleşmesi*, H20 Kitap, İstanbul, 2016.

³ *Başbakanlık Osmanlı Arşivi (BOA)*, Fon Kodu: DH.SAİD., Dosya:55, Gömlek:249, 7 Ekim 1895.

⁴ Gustaf Noring 7 Ocak 1902 tarihinde İstanbul'daki İsveç-Norveç Büyükelçiliği'ne verdiği beyanatına göre 11 Kasım 1858'de Malmö'de doğmuştu. Fakat diğer kaynaklarda doğum yılı 1861 olarak verilmektedir. Bkz. *Riksarkivet (İsveç Devlet Arşivi)*, *Utrikesdepartementet*, 1902 Ars Dossiersystem, vol: 3073b, 7 Ocak 1902.

⁵ *BOA*, DH.SAİD., 55/249, 7 Ekim 1895; Abdullah Gürgün (Der.), *Karikatürlerle Abdülhamid*, Kaynak Yayınları, İstanbul, 2017, s.12.

⁶ 1884'den itibaren (Müslüman olması ve isim değişikliğinden ötürü) Gustaf Noring ismi yerine Ali Nuri ismi kullanılacaktır.

içinde öğrenip yazması Ali Nuri'nin Osmanlı Hariciyesine girmesini sağlamıştı. Ali Nuri, 27 Ocak 1885 tarihinde 1000 kuruş maaş ve beş yüz kuruş tahsisat ile Atina ve Pire Başkonsolosluğu Kaçınlarlığına⁷ tayin edilmişti. İstanbul'a geldikten sonra Tunuslu Mahmud Ayad Paşa'nın kızı Hayriye Hanım ile evlenmiş ve bu evlilikten iki kız çocuğu dünyaya gelmişti.⁸

Ali Nuri; Pire, Atina, Ağrıboz, Poti, Karakuyevaç, Kefe, Petersburg konsolosluklarında görev yaptıktan sonra Matbû'ât-ı Ecnebiye Kalemine memur edilmişti. Amsterdam Şehbenderliği, 10 Ekim 1898 tarihinde yeniden açılınca Ali Nuri Bey buraya atanmış fakat kısa bir süre sonra adı geçen konsolosluk ilga edilmişti. Bunun üzerine, 31 Mayıs 1899 tarihinde Rotterdam Başkonsolosluğuna tayin olunmuştu. Burada “*muşur*” (zararlı) işlere giriştiği gerekçesiyle 6 Temmuz 1901 tarihinde memuriyetine son verilmişti. Bunun üzerine Ali Nuri Bey ve eşi Hayriye Hanım, Avrupa ülkelerinde şehir şehir dolaşır II. Abdülhamid aleyhinde faaliyetlerde bulunmaya başlamıştı. II. Meşrutiyet'in ilanı ile İstanbul'a dönen Ali Nuri vefatına kadar İstanbul'da yaşamış, 1934 yılında çıkarılan soyadı kanunu ile Dilmeç soyadını almıştı. Kasım 1937 tarihinde Ali Nuri Dilmeç olarak İstanbul'da vefat etmişti.⁹

***Davul* (Daoul) Gazetesi ve Osmanlı Hariciyesi**

İlk sayısı 12 Ekim 1900 tarihinde çıkan *Davul* (*Daoul*), bir mizah gazetesi olarak II. Abdülhamid'in karikatürlerine geniş yer vererek yayın hayatına başlamıştı. On beş günde bir cuma günleri yayımlanan *Davul*, *Fransızca* olarak çıkarılmaktaydı.¹⁰ Gazetenin kim tarafından çıkarıldığı da tam olarak bilinmemektedir. Çünkü gazete II. Abdülhamid aleyhinde yayınlara yer verdiğinden ve sansürden dolayı çıkarıldığı yer mizahî bir şekilde İstanbul yazılmıştı.

⁷ Kaçınlar: Bir devletin yabancı bir ülkedeki elçisi (veya konsolosu) ile onun yakın çalışma kadrosunun çalıştığı ofis bölümü. Ahmet Emin Dağ, *Uluslararası İlişkiler ve Diplomasî Sözlüğü*, Ağaç yay., İstanbul, 2009, s.82.

⁸ Ali Nuri Bey, II. Abdülhamid aleyhinde faaliyetlere başlayınca eşi Hayriye Hanım da Avrupa'nın çeşitli şehirlerinde II. Abdülhamid aleyhinde ve harem hayatı üzerine çeşitli konferanslar vermişti. Avrupa basınında Hayriye Hanım genelde şu şekilde tanımlanmıştır: “*Sultanın güzel düşmanı (prenses Hayriye)*”; *West Gippsland Gazette*, 1 Ekim 1901; *The Register*, 23 Eylül 1901; *The West Australian*, 24 Eylül 1901; *Los Angeles Herald*, 25 Temmuz 1901; *BOA*, DH.SAİD., 55/249, 7 Ekim 1895.

⁹ *BOA*, ŞD. MLK, 3141/40, 16 Eylül 1916; *BOA*, DH.SAİD., 55/249, 7 Ekim 1895; *Cumhuriyet*, 20 Kasım 1937, s.5. A. Gürgün'ün iddiasına göre Ali Nuri Bey Almanca Dolmetsch (Çevirmenlik) sözcüğünden esinlenerek çok dil bilen anlamına gelen “Dilmeç” soyadını almıştı. Bkz. Sven Lagerbring, *İsveççe'nin Türkçe ile Benzerlikleri*, İsveçlilerin Türk Ataları, haz. Abdullah Gürgün, Kaynak Yay., İstanbul, 2010, s.19.

¹⁰ Dündar Akunal, “Jön Türk Gazeteleri”, *Tanzimat'tan Cumhuriyete Türkiye Ansiklopedisi*, İstanbul, 1985, s. 851; *Daoul*, 12 Ekim 1900, s.1.

Yıldız Sarayı'nın emriyle hemen Hicaz, Yemen, Trablusgarb ve Bingazi'ye, Şehremâneti, Rüsûmât, Zaptiye, Maarif, Telgraf ve Posta, Hariciye, Matbuat, Dâhiliye Nezaretlerine; “*mel'ankârâne bazı resimler*” ve makaleler içeren *Davul* adındaki Fransızca gazetenin İstanbul'da alenen satılmakta olduğu ve vilayetlere gönderilmekte olduğu tespit edildiği belirtilerek söz konusu gazetenin derhal toplatılması istenmişti.¹¹

Bir taraftan yurtiçinde gazetenin toplatılması ve ülkeye girişini men etmek için nezaretlere emir verilirken diğer taraftan yurtdışındaki diplomatik temsilciliklerden gazetenin nerede ve kim tarafından çıkarıldığı belirlenip İstanbul'a bilgi verilmesi istenilmişti. Osmanlı Devleti'nin Paris, Stockholm, Berlin ve Rotterdam elçilikleri ile şebenderliklerinin, ilgili devletlere yaptıkları başvurular sonuçsuz kalmış ve *Davul* gazetesinin nerede basıldığı bulunamamıştı. Osmanlı elçilikleri, söz konusu mizahî gazetenin nerede, kim tarafından basıldığını öğrenemeyince İstanbul'dan baskı da artmıştı. Elçilikler durumdan kurtulmak için gazetenin basıldığı yer olarak varsayımlarda bulunmaya başlamıştı. Gazetenin Paris'te basıldığı söylenince Paris Sefiri Münir Bey, Hollanda'yı işaret ederek İstanbul'a çektiği telgrafta, *Davul* 'un Rotterdam Başkonsolosu Ali Nuri Bey tarafından çıkarıldığını belirtmişti. Paris Sefiri Münir Bey'in göndermiş olduğu telgraf dikkate alınarak Rotterdam Başkonsolosu Ali Nuri Bey'in *Davul* adlı bir “*hezeyan nâme*” çıkardığı ifade edilerek bundan dolayı derhal İstanbul'a gelmesi istenmişti.¹² Bunun üzerine 12 Ekim 1901 tarihinde mahkeme kararı çıkartılmasına rağmen Nuri Bey'e tebligat yapılamadığı gibi görev yerinde de bulunmamıştı. Paris Sefaretinin 10 Aralık tarihli telgrafına göre Ali Nuri, 16 Kasım'da Paris'e gelip bir müddet ikâmet ettikten sonra Brüksel'e geçmişti. Münir Bey, mahkemenin tebligatını yapmak ve Ali Nuri'nin Paris'e gelmesi için Brüksel Sefaretini görevlendirmişti. Bu sırada Ali Nuri'nin görev yerini terk edip Osmanlı Hariciyesinden izin almadan Belçika Kralı ile görüştüğü haberinin basında yer alması Osmanlı Hariciyesinde şok etkisi yaratmıştı. Basında çıkan habere göre, Ali Nuri'nin yakında Aleksandros Karatodori'nin yerine Brüksel Sefiri olacağını iddia etmişti. Her ne kadar gazetede böyle bir haber yer alsa da görüşmenin gerçekleşip gerçekleşmediği henüz belli değildi. Ali Nuri'nin böyle bir haber uydurması da mümkündü. Zaten Sefir Münir Bey de telgrafında böyle bir şeye katıyen ihtimal vermediğini Nuri Beyin, Orta Elçi yapılmadığını maslahatgüzar olarak tayin edilebileceğini ve böyle bir durumun gerçekleşemeyeceğini Belçika Hükümeti'ne de bildirilmesi gerektiğini belirtmişti.¹³ Bu sırada Ali Nuri Bey, Brüksel Sefiri Karatodori ile yaptığı görüşmede Belçika Kralı ile “*hususî bir iş*” için görüştüğünü söylemişti. Ali

¹¹ BOA, DH.MKT., 2424/36, 3 Kasım 1900.

¹² BOA, BEO., 4459/334382, 6 Mart 1917. Ma'ârif-i Umûmiye Mektûbi Kalemi, Ma'ârif İdârelerine çektiği telgrafta *Davul* 'un yurda sokulmaması ve toplatılması için talimat göndermişti; BOA, MF.MKT., 535/16, 8 Kasım 1900.

¹³ BOA, Y.MTV, 209/123, 10 Aralık 1900; Adliye Nazırı'nın imzasıyla Ali Nuri'nin cinayetle itham edilmesine karar verildiğine dair kararı için bkz. BOA, Y.MTV, 214/184, 14 Mayıs 1901.

Nuri'nin Belçika Kralı II. Leopold ile olan görüşmesine değinen Nazım Ömer, Kont ve Kontes Şalo vâsıtasıyla V. Murad'ın gözdelelerinden Nergiz Kalfa'nın firarını kolaylaştırmak için krala malumat verdiğini ve olumlu cevap aldığını iddia etmektedir.¹⁴ Kral Leopold'un bir gözdenin firarı için niçin olumlu yanıt verdiği muammasını korurken, Ali Nuri'nin tam olarak hangi konuda kral ile görüştüğü açıklığa kavuşturulamamıştır.

Sefir Karatodori, Hariciye Nezareti'ne çektiği telgrafta Ali Nuri'nin “*münharifü'l-miżâc* (sağlam olmayan bir kişiliğe)” sahip olduğunu vurgulayarak kalan maaşının (5 bin Frank) ödenmesi halinde İstanbul'a dönebileceğini söylemişti.¹⁵ Bunun üzerine çıkarılan bir iradeyle Ali Nuri'nin İstanbul'a gelmesi için gerekli harcırahın hemen gönderilmesi için Hariciye Nezareti'ne direktif verilmişti.¹⁶

Ali Nuri Bey, daha önce gönderdiği raporlarına bir yenisini ekleyerek 27 Mayıs 1901'de Hariciye Nezaretine çektiği telgrafta; İstanbul'a gelmek üzere mahall-i me'mûriyeti olan Rotterdam'dan hareketle Paris'e geldiğini ve Paris Şehbenderhânesi'nden biriken maaşının hesaplanarak birinci mevki bir bilet alınması durumunda İstanbul'a gelmeye karar verdiğini fakat Paris'te zorunlu ikamete mecbur edildiğini iddia etmişti. Ayrıca beklediği para geldiği takdirde İstanbul'a hareket edeceğini fakat Paris'e gelen evraklarda “*neşriyât-ı hâinâneye cür'el'*” namı adı altında takibat yapıldığını, hâlbuki mevki-i me'mûriyesinden ayrılarak hiçbir şeyden haberi olmaksızın İstanbul'a gelmek üzere bulunan bir memuru gelmekten men edeceğini, ikamet etmek üzere Pire'ye gideceğini, teminat verildiği takdirde İstanbul'a gelmeye hazır olduğunu bildirmişti.¹⁷ Ali Nuri aslında İstanbul'a dönmek için Yunanistan'a geçmemişti ve asıl amacı İstanbul'dan kaçıp gelecek olan eşi Hayriye Hanımı almaktı. Çünkü gelmek niyetinde olsaydı Hayriye Hanım iki çocuğunu alıp Yunanistan'a kaçmazdı.

Paris Sefiri Münir Bey, Brüksel'den Ali Nuri'yi çağırarak elçiliğe gelen tebligatı kendisine vermişti. *Davul* gazetesinin akıbeti Ali Nuri'ye sorulunca verilen malumatın bir yalandan ibaret olduğunu söyleyerek gerekli izahatı sadece padişaha arz edeceğini ifade etmişti. Biriken maaşlarının ödenmesi halinde İstanbul'a döneceğini Münir Bey'e de aktarmıştı.¹⁸ İstanbul'a gelip sadakatini bildirmesi için Ali Nuri Bey'e 3700 kuruş maaş ve 500 kuruş tahsisatından 1000

¹⁴ BOA, Y.EE., 15/116, 9 Mayıs 1901.

¹⁵ BOA, Y.MTV., 209/123, 13 Aralık 1900. Hariciye Nezareti, Yıldız'a arz ettiği yazısında Ali Nuri Beyin Belçika Kralı ile gürleşemeyeceğini, böyle bir durumda hiçbir hükümdar tarafından kabul edilmeyeceğini, fakat İstanbul'daki Belçika elçisine de durumun aktarıldığını, olayın inceleneceğini bildirmişti; BOA, Y.PRK.HR., 29/54, 13 Aralık 1900.

¹⁶ BOA, BEO., 1541/115540, 27 Ağustos 1900.

¹⁷ BOA, Y.MTV., 215/101, 27 Mayıs 1901.

¹⁸ Paris Sefâret-i Seniyyesi'nden Hâriciye Nezâreti'ne BOA, Y.MTV., 211/35, 3 Şubat 1901.

kuruşu, Bank-ı Osmani (Ottoman Bank) aracılığıyla gönderilmişti.¹⁹ Fakat Ali Nuri, 6000 Frank'ın kendisine ödenmesi konusunda ısrarda bulunmuş ve İstanbul'a gelmek için bu paranın kendisine elzem olduğunu ısrarla vurgulamıştı.²⁰ Ali Nuri, oyalama taktiği ile bir yandan gelen paranın yeterli olmadığı hususunda ısrarcı davranıp maaşlarının tamamının ödenmesini talep ederken diğer yandan Avrupa ülkelerinde çeşitli neşriyatlarda bulunmaktaydı.

Avrupa'daki sefirlikler ve şebkenderlikler vasıtasıyla Babiâli, *Davul* gazetesinin faaliyetlerinden haberdar olmuş ve bu yayına derhal son verilmesi için girişimlerde bulunmuştu. Gazetenin satılması ve Osmanlı topraklarına girişinin yasaklanması için çeşitli önlemler alınmış ve mevcutlarının toplatılması için harekete geçilmişti.²¹ Ancak bir netice elde edilememişti. Zaptiye Nazırı Şefik Paşa'nın İstanbul'da yaptırdığı araştırmalar da bir sonuç vermemiş, bunun üzerine yurtdışından *Davul* 'un girişini önlemek için çeşitli tedbirler alınmış ve bu durum *Davul* gazetesi tarafından da alay konusu olmuştu.²²

Münir Bey'in göndermiş olduğu telgraf dikkate alınarak Rotterdam Başkonsolosu Ali Nuri Bey, *Davul* gazetesini çıkardığı gerekçesiyle cinayetle ithamına karar verilmiş, önce 101 yıl hapis cezası verilmiş fakat İstanbul'a dönmeyince cezası müebbet hapse çevrildiği gibi mallarının da haczedilmesine karar verilmişti. Lakin bu kararlar Davul'u yayın politikasından vazgeçirmediği gibi aleyhteki yayınlar artarak devam etmişti. Nitekim *Davul* gazetesinde, Sultan II. Abdülhamid'i kızdırmak için gazetenin padişah tarafından çıkarıldığı ve İstanbul'da Hamidiye matbaasında basıldığı yazılmıştı. Hatta bir sayısında Abdülhamid, arkasında davul çalan bir gazete satıcısı olarak çizilmişti.²³

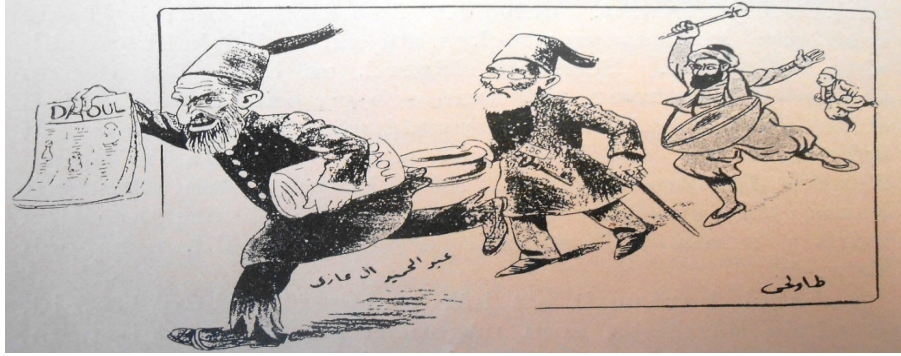
¹⁹ BOA, Y.MTV., 211/35, 4 Şubat 1901; BOA, Y.MTV., 211/86, 13 Şubat 1901.

²⁰ Paris Sefâret-i Seniyyesi'nden Hâriciye Nezâreti'ne BOA, Y.MTV., 211/86, 11 Şubat 1901; BOA, Y.MTV., 211/86, 13 Şubat 1901.

²¹ BOA, DH. MKT, 2424/36; BOA, MF. MKT, 535/16.

²² Ali Nouri, *Abdul-Hamid in Karikatur, Intimes aus Yıldız-Kiosk*, F. Loeffler, Konstantinopel, 1910, s.48.

²³ BOA, ŞD. MLK, 3141/40, 16 Eylül 1916; Nouri, *Abdul-Hamid in Karikatur, Intimes aus Yıldız-Kiosk*, s.43,46-47; Akünal, "Jön Türk Gazeteleri", s.851. BOA, Y.MTV., 214/184; Paris Sefiri Münir Bey, *Davul* gazetesinin Ali Nuri Bey tarafından değil de Nuri Bey'in arkadaşı Anmeghian'ın çıkardığını düşünmüştü. Bunun için Fransız hükümeti nezdinde yaptığı girişimler üzerine Fransız polisi Ali Nuri Bey'in arkadaşı Anmeghian'ın evini aramış, yapılan aramada *Davul* gazetesinin bazı nüshalarına ulaşmıştır. Ayrıca Nuri Bey, kendisine verilen cezaya dair beyanati da kitabında ek olarak yer vermişti.

Abdülhamid bir gazete satıcısı olarak çizilmiş ve elinde *Davul* gazetesi²⁴

Ali Nuri Bey, *Davul* gazetesini çıkardığını inkâr etse de II. Abdülhamid aleyhinde beyanatlar vermekten çekinmemiştir. Diğer taraftan da af dilemek ve İstanbul'a dönmek için *Davul* gazetesini bir "can simidi" olarak kullanmaya çalışmıştır. Eğer padişah tarafından huzura kabul edilirse *Davul* hakkında gerekli malumatı vereceğini ve ilga edilmesi için gerekli yardımı yapabileceğini sık sık vurgulamıştı. Hatta Rotterdam Baş şebenderi unvanını da kullanarak Yıldız Sarayı'na çektiği telgrafta *Davul* gazetesinin lağvı için gerekli malumatın tamamı kayınavlidesinde bulunduğu ve eğer II. Abdülhamid onu huzura kabul ederse gerekli bilgileri şifahen aktaracağını yazmıştı.²⁵ Fakat kayınavlidesinin huzura kabul edildiğine dair bir bilgi bulunmamaktadır.

Gazeteye *Davul* adının verilmesinin nedenini Ali Nuri Bey eserinde şu şekilde açıklamaktadır: "*Davul halkı uyandırmak için kullanılan bir çalgı olduğu için Türkiye'de çıkarılacak bir mizab dergisine daha uygun bir isim bulunamazdı. Bu isim slogan veya mücadeleye çağrı gibidir ve ağızdan ağıza dolaşarak yayılmıştır. Getirdiği ses (Abdul) Hamit'in taraftarlarına rağmen davul gibi halk üzerinde etki yaratmış ve kuvvetli bir şekilde çalan davulun sesi şiddete, aşâğulanmaya ve baskıya karşı uyarıda bulunmuştur.*"²⁶ Gazetenin görünürdeki amacı II. Abdülhamid'in baskıcı yönetimine karşı gelmekti. Fakat bu yapılırken büyük bir gizlilik içinde yapılmış gazetenin kim tarafından, nerede çıkarıldığı ve kimler tarafından finanse edildiği ilk başlarda tespit edilememiştir.

Ali Nuri'nin yayın faaliyetleri devam ederken diğer taraftan Osmanlı temsilcileri de istihbarat bilgileri toplayıp olayı İstanbul'a aktarmaktaydı. Sonunda gazetenin Ali Nuri ve Ermeni yazar Atmekyan (Anmeghian)

²⁴ Danca eserde: *Abdul-Hamid i Karikatur, Interiorer Fra Yıldız-Kiosk, s.39.*

²⁵ Ali Nuri'den Mâbeyn-i Hümayûn-ı Cenâb-ı Mülûkâne Dâru's-sa'âdeti's-şerîfe Ağalığı'na BOA, Y.PRK.EŞA., 37/59, 27 Şubat 1901.

²⁶ Ali Nuri Bey, *Davul* hakkında da bilgi vermiş; özellikle *Davul* 'un sahur vaktinde çalındığını insanları uyandırmak için kullanılan bir çalgı aleti ve bunun bir Türk âdeti olduğunu ifade etmiştir. Nouri, *Abdul-Hamid in Karikatur, Intimes aus Yıldız-Kiosk, s.41-42.*

tarafından çıkarıldığı tespit edilince çeşitli vaatlerle gazetenin faaliyetleri sonlandırılmak istenilmişti. Muhtemelen Atmekyan'a bir memuriyet vaat edilmişti. Nitekim Askeri Doktor Nazım Ömer, Paris'te bulunan Feridun Bey'e çeşitli bilgiler vermişti. Feridun Bey de İstanbul'a çektiği telgrafta: pis resimleriyle neşrettirilmekte olan *Davul* gazetesinin naşiri şehbender "Yahudi" Ali Nuri'nin Türkçe kâtipliğinde bulunan Nazım adındaki bir firariden aldığı habere göre malûm Ermeni muharrir (Atmekyan) her ne kadar memuriyet kabul etmiş ise de bunun bir yalan olduğunu, gazetenin çıkmaya devam edeceğini ve büsbütün lağvı ise ancak kendisinin elinde olduğunu beyan etmişti. Feridun Bey bu durumu hemen İstanbul'a aktarmıştı.²⁷ Ali Nuri hakkında gelen istihbarat bilgilerinde ilk defa Yahudi ifadesine yer verilmişti. Feridun Bey'in bu kaniya nasıl vardığı tam olarak bilinmemektedir. Çünkü hem Osmanlı hem de İsveç kayıtlarında Ali Nuri'nin Yahudi olduğuna dair bir ibare bulunmamaktaydı. Ali Nuri ile görüştüğü halde Theodor Herzl anılarında onu bir "Osmanlı Vikingi" olarak adlandırmış²⁸ ve Yahudi olduğuna dair bir ifade kullanmamıştı. Feridun Bey, muhtemelen Ali Nuri'yi itibarsızlaştırmak için böyle ifade kullanmıştı.

Osmanlı yetkilileri, Avrupa'da II. Abdülhamid aleyhinde yayın yapan kişilere genelde ya çeşitli memuriyetler vadetmek ya da para vermek suretiyle aleyhteki yayınları sonlandırmak istemişti. Bu yöntem her zaman başarılı olmamış daha fazla para koparmak veya daha yüksek bir memuriyet elde etmek için yayınlar devam etmişti. II. Abdülhamid'in yabancı gazetelerinin Osmanlı'ya dair ne yazdıklarını bilmek, şahsının ve hükümetinin aleyhindeki yayınların kimler tarafından çıkarıldığını öğrenme merakı bulunmaktaydı. Avrupa'daki Osmanlı Sefaretleri de ilgili haberleri Hariciye Nezaretine bildirmek mükellefiyeti bulunmaktaydı. Paris Sefiri Münir Bey'e göre aleyhteki yayınların çoğu, II. Abdülhamid'i endişelendirmek ve korkutmak, ardında da para koparmak amacını gütmekteydi. Münir Bey, daha sonra yazdığı anılarında elçiliği esnasında Paris'te bazı kişilerin gazete çıkardıklarını fakat ümit ettikleri gibi padişahın para koparamadıklarını, hatta matbaa masraflarını ödeyemediklerinden gazetelerini kapattığını iddia etmektedir.²⁹

Yıldız Sarayı ve Osmanlı Hariciyesi, *Davul* gazetesinin kim tarafından ve nerede çıkarıldığını Paris Sefiri Münir Bey'den gelen telgrafla öğrenmişti. Münir Bey de *Davul*'un Ali Nuri tarafından çıkarıldığını muhtemelen ilk defa, askeri doktor olan Yüzbaşı Nazım Ömer'den öğrenmişti. Nazım Ömer, durumu kendi lehinde kullanmak için İstanbul'a gönderdiği jurnalde Padişahı memnun etmek

²⁷ Başkıtâbete Paris'te bulunan Feridun Bey 'den gelen şifre, *BOA*, Y.PRK.EŞA., 37/60, 27 Şubat 1901; Dâhiliye Nezâret-i Celîlesi'ne, *BOA*, Y.EE., 15/116, 9 Mayıs 1901.

²⁸ Bkz. Raphael Patai (Ed.), *The Complete Diaries of Theodor Herzl*, Cilt: IV, Newyork-London, 1960, s.1616.

²⁹ Salih Münir Paşa (Çorlu), *Geçmiş Zamanlar, II. Abdülhamid Devri Osmanlı Diplomasisi, İstanbul ve Paris Hatıraları*, haz. A. Birinci-S. Günaydın, TTK Yayınları, Ankara, 2015, s.402-403.

üzere Avrupa siyasi meseleleri ve Paris'te çıkarılan *Davul* gazetesi hakkında birçok malumata ve sırlarına sahip olduğunu, bahsedeceği tedbirler alındığı takdirde *Davul* gazetesinin kendi kendine lağvolacağını iddia etmişti. Devamında asıl icra edilmesi gerekenler hakkında İstanbul'a gelince anlatacağını söylemişti. Fakat Paris Sefiri Münir Bey, makamına hâle geleceği gerekçesiyle kendisinin İstanbul'a gelmesine izin vermediğini eğer taltif olunacağı vaat edilirse ve padişahın emri, sefarethane vâsıtasıyla kendisine bildirildiği anda İstanbul'a geleceğini bildirmişti. Ayrıca padişahı memnun edeceğini de taahhüt etmişti.³⁰ Paris Sefaretine emir gönderilince Nazım Ömer hemen İstanbul'a gelip Dâhiliye Nezareti'ne gerekli malumatı vermişti. Anlattığına göre Rotterdam Baş Şehbenderi Ali Nuri'nin iştirakiyle *Davul* gazetesi neşredilmekte, Ermeni Atmekyan yazarlık ve Paris'te Norvince isimdeki Fransız da resimleri yapmaktaydı. Gazetede yer alan İstanbul olayları, Le Moniteur Oriental gazetesi sâhibi Mösyö D.A. Bellis tarafından seçilmekte, gazetelerin İstanbul'a ulaşmasında onun vâsıtasıyla Ermenilere, Manchester Hayat Sigortası Kumpanyası Acente memuru Kont Aşinof vâsıtasıyla yabancılara, Galata'da Sen Piyer sokağında dört numarada idarehanesi bulunan Avukat Necib Efendi vâsıtasıyla da Osmanlılara dağıılmaktaydı. Paris'te Atmekyan tarafından müsveddesi yapıp gazetenin asıl naşiri olan Rotterdam'daki Hollandalı Stooome Kumsth Gerbing'e gönderiliyor ve oradan da gazete matbu olarak Ali Nuri'ye gelmekteydi. Ali Nuri ile ortakları Kont ve Kontes Şalo, Atmekyan ve Topçu mülâzimlerinden Süleyman Midhat arasında şöyle bir karar mevcuttu; Kont Şalo'ya fahri şehbenderlik, zevcesine bir şeref nişanı, Atmekyan'a bir konsolosluk, Rotterdam'daki gazete naşirine Ali Nuri tarafından bir şehbenderlik ile para, Süleyman Midhat'a da muvazzaf maaş, vaat edilmişti.³¹ Nazım Ömer bu olayları anlatırken *Davul* gazetesi ve Ali Nuri hakkında bu kadar bilgiye nasıl vakıf olmuştu? Ali Nuri bu bilgileri onunla paylaşmış mıydı? Gazeteyi çıkaran ekiple nasıl bir ilişkisi vardı? Bu soruların cevabı jurnalinde yoktu. Fakat Nazım Ömer, Ali Nuri'nin kâtipliğinde bulunduğu için olaylara vakıf olmuş ve bu durumu kişisel emelleri için kullanmayı tercih etmişti. Nitekim verdiği jurnalde "*taltif olunacağım va'd olunduğu takdirdde*" İstanbul'a geleceğini yazmıştı.

Nazım Ömer, jurnalın devamında Sefir Münir Bey ve müsteşarı da suçlamaktadır. Münir Bey'in durumdan "*istifade emeline olduğu*" nu, kendisi ihbarda bulunduğu halde itibar edilmediğini, hatta Ali Nuri'nin İstanbul'a gelmesi hususunda para verildikçe İstanbul'a gelmeyeceğini ve para verilmemesini söylediği hâlde ne müsteşar ve ne de sefirin ehemmiyet verdiğini aktarmaktadır. Söz konusu durumu Paris'teki Feridun Bey de doğrulamaktaydı. Başka şahısların da isimlerini veren Nazım Ömer; Ali Nuri'nin ailesiyle

³⁰ Etubbâ-yı askeriyeden Yüzbaşı Nazım Ömer'den *BOA*, Y.EE., 15/115, 14 Mart 1900.

³¹ Doktor Nazım Ömer'den Dâhiliye Nezâret-i Celîlesi'ne, *BOA*, Y.EE., 15/116, 9 Mayıs 1901.

münasebette bulunan Komiser Kamil, Çırağan Sarayı'ndan hususi bilgileri alarak Ali Nuri'ye bildirmekte ve V. Murad'ın gözdelelerinden Nergiz Kalfa'nın Avrupa'ya firar için Komiser Kamil adına çalışmakta olduğunu, hatta V. Murad'ın elyazısıyla "*Milletten ümidim kesiktir.....Durumumu yabancılara bildirerek himâyelerine iltica ettiğimi ilan eyleyiniz*" cümleleri içeren yazıları Komiser Kamil vâsıtasıyla Ali Nuri'ye geldiğini ve bunu gelen mektuplarda şahit olduğunu açıklamaktaydı. Ali Nuri'nin ailesi hakkında da bilgilere yer veren Nazım Ömer, Hayriye hanımın firar edeceğini sebebinin de: "*zannımca Sarây-ı Hümayûn'un âdet ve durumuna vâkîf olduğundan saray haremine dair konferanslar verdirmektir*" şeklinde açıklamıştı. Firarın, ya Alman ya da Mısır posta vapurlarından birisiyle olacağını, hatta bilet ve harcırahlarının gönderildiğini, firar konusunda Komiser Kamil, Avukat Necib, Manchester Hayât Sigortası Acente memuru Kont Aşınof ve arkadaşı Mösyö Miçi yardım edeceğini anlatmıştı.³² Verilen bu bilgilerin doğruluk payı oldukça yüksekti. Çünkü bahsedilen tarihlerde Hayriye Hanım Atina'ya kaçıp orada Ali Nuri ile buluşmuştu. Bu arada Hayriye Hanım, İstanbul'da sürekli gözetim altında tutulmuş o da hafiyeleri atlatıp iki kızıyla birlikte bir Fransız gemisiyle Atina'ya kaçmayı başarmıştı.³³

Osmanlı Atina Sefareti de Hariciye Nezaretine gönderdiği yazıda Ali Nuri ile eşi Hayriye Hanım, tehditlerle para koparmak için Atina'dan başlayarak diğer Avrupa şehirlerinde Osmanlı aleyhinde konferanslar vermek niyetinde olduğunu yazmıştı. Atina'da herhangi bir faaliyette bulunmalarını önlemek için Yunan makamlarına başvurulmuş fakat yetkililerin resmiyette bir şey yapamayacaklarını, sadece gayri resmi olarak yardımcı olabilecekleri vaadedilmişti.³⁴ Nitekim Yunanistan'da çok kalamayan Ali Nuri ve ailesi, Londra'ya geçmişlerdi. Bu kez Londra'daki Osmanlı Sefareti, İngiliz makamlarına başvurarak Ali Nuri'nin faaliyetlerini önlemeye çalışmıştı. Bu konuda sefaretin başarılı olduğunu söylemek mümkündür zira Londra Sefareti, Yıldız Sarayına çektiği telgrafta "*fesatlıklar için*" Londra'ya gelen Rotterdam Şehbenderi mahkûm Ali Nuri, "*harekât-ı mel'ane-kârânesine burada meydan verilmediğinden*" zevcesi Hayriye Hanım ve iki çocuğuyla İsveç'e gittiğini bildirmişti.³⁵

Ali Nuri'nin faaliyet gösterdiği yerlerden biri de İskandinavya ülkeleri idi. Fakat Osmanlı Hariciyesi burada da boş durmayıp gerekli önlemleri almaya çalışmıştı. Bunun için Ali Nuri'ye tebliğ edilecek evrak-ı adliye, Kopenhag Baş şehbenderliği vasıtasıyla Stockholm Sefiri'ne 5 Nisan 1902'de iletilmişti. Stockholm Sefiri Şerif Paşa da evrakları Ali Nuri Bey'e göndermek üzereyken Malmö Şehbenderi, sefarete gelerek Ali Nuri'nin af dilemek istediğini, gecikmiş maaşları ödendiği takdirde kendisinde bulunan Babiali'ye ait resmi evrakları ve

³² BOA., Y.EE., 15/116, 9 Mayıs 1901

³³ Baktaya, age., s.62.

³⁴ Atina Sefaret-i Seniyesi'nden Hariciye Nezaretine: BOA, Y.MTV, 215/37, 4 Temmuz 1901.

³⁵ Londra Sefareti'nden BOA, Y.PRK.EŞA., 39/15, 20 Ekim 1901.

eşyayı iade edeceğini bildirmişti. Devamında af edildiği takdirde İstanbul'a gitmeye hazır olduğunu, eşi ile birlikte Malmö'de "*sefâlet-i azîme içinde*" acı bir hayat geçirdiklerini belirtmişti. Ali Nuri, hâlen İsveç vatandaşlığını da devam ettirdiği için İsveç Hükümeti, kendisi hakkında bir tahkikat yapamayacağını İsveç Hariciye Nazırı Alfred Lagerheim, Sefir Şerif Paşa'ya aktarmıştı. Şerif Paşa, Ali Nuri'nin çaresiz eşi Hayriye Hanım ve Müslüman zenci bir kadının durumuna acıdığına değindikten sonra İsveç Hariciye Nazırı ile uzun uzadıya görüşüğünü fakat kendilerine Ali Nuri'nin vatandaşlıktan çıktığına dair bir belgenin ulaşmadığını aktarmıştı. Hariciye Nazırı devamında, İsveç'te durumunu düzenlememiş bir şahsın Babiali tarafından Osmanlı vatandaşlığına kabul edilmesi ve kendisine önemli görevler verilmesini hayretle karşıladığını söylemesi üzerine Şerif Paşa da mahcup duruma düşmüştü. Şerif Paşa, Ali Nuri'nin İsveç ve Norveç'ten uzaklaştırılması için tebligatta bulunmasına rağmen Hariciye Nazırı, İsveç nezdinde vatandaşlığını koruyan ve Hıristiyanlığı terk etmediğini gazeteler ile ilân eden bir kişinin şüpheli olduğunu dolayısıyla uzaklaştırılmasının kanunen mümkün olamayacağını söylemişti. İsveç Hariciye Nazırı, eğer Ali Nuri başka bir devletin vatandaşı ve İsveç-Norveç Hükümeti ile Osmanlı Hükümeti arasındaki ilişkilere zarar vermiş olsaydı Şerif Paşa'nın isteğini tereddütsüz derhal yerine getireceğini beyan etmişti. Hile ve oyunlarını neticesiz bırakmak için Adliye ve Dâhiliye Nazırlarıyla görüşeceğini vadeden Hariciye Nazırı Lagerheim, maksadı tehdit ile para koparmaktan ibaret olduğu herkesçe kabul edilen böyle bir şahsın ifadelerine İsveç'te kimsenin itibar etmeyeceğini Babialiye bildirmesini rica etmişti. Şerif Paşa, Ali Nuri'nin Rotterdam Baş Şehbenderliğine ait evrakı Malmö'de birtakım sahtekârlıklar için kullandığını Lagerheim'e söyleyince o da İsveç'te resmi işlemlerde kullanmadığı sürece sahtekâr addolunamayacağını fakat adı geçen evrakları iade etmesi için İsveç Hükümetinin emir vereceğini beyan etmişti. Ali Nuri, kaldığı otelde Osmanlı İmparatorluğunun Baş Şehbenderi adıyla kayıt yaptırdığı tespit edilmiş fakat daha önce böyle bir makamda yer aldığı için İsveç'te söz konusu unvanı kullanması sahtekârlık olamayacağını dile getirilmişti. Sefir Şerif Paşa, Malmö Şehbenderi aracılığıyla Ali Nuri'ye gönderdiği haberde acıdığı için Hayriye hanımın ve hizmetçisinin af edilmeleri için aracı olacağını vadedmişti. Ali Nuri önemli görevlerde bulunduğunu gerekçe göstererek Başkâtip Muhtar Bey'in ayağına gitmeyeceğini fakat Sefir Şerif Paşa'nın huzuruna çıkabileceğini söyleyince Şerif Paşa da af dilemediği sürece kendisiyle görüşemeyeceğini ve aracı olamayacağını tebliğ ettirmişti. Ali Nuri, Malmö Şehbenderi'ne İsveç ve Norveç gazetelerinde zararlı makaleler yazacağını, II. Abdülhamid ve sefir aleyhinde yayınlar yapacağını tehditkâr bir dille şehbendere aktardığını belirten Şerif Paşa, Ali Nuri'nin kitaplarını bir kez daha sattığını ve satıştan 600 kuruşa yakın bir para elde ettiğini bildirmişti. Bu konuda nasıl bir yol takip etmesi gerekliliğine dair de İstanbul'dan talimat istemişti.³⁶ Doğduğu şehir olan

³⁶ Stockholm Sefaret-i Seniyesi'nden Hariciye Nezareti'ne BOA, Y.MTV, 230/65, 30 Nisan 1902.

Malmö'de bir süre ikamet eden Ali Nuri'nin Kopenhag'da birkaç saat kalmasından istifade edilerek Osmanlı Adliye Nezareti tarafından gönderilen mahkeme kararları kendisine tebliğ edilmiş ve Eylül'de İsveç'i terk ederek Danimarka'da ikamet edeceği istihbaratı alınmıştı.³⁷ İsveç'te de kalamayan Ali Nuri sık sık ülke ve şehir değiştirerek Osmanlı Hariciyesi ile de adeta köşe kapmaca oynamıştı.

Kopenhag Baş Şehbenderliği buradaki gazete idarelerini bizzat ziyaret ederek Osmanlı memuru sıfatı takınan Ali Nuri hakkında bilgilendirme yapmıştı. Gazete idareleri de Ali Nuri tarafından tebliğ olunacak makaleleri neşretmeden önce Baş şehbenderi bilgilendireceklerine dair teminat vermişti.³⁸ Durumu Hariciye Nezareti'ne aktaran Kopenhag Baş Şehbenderliği böylece Ali Nuri'nin olası bir neşriyatına set çektiğini düşünmekteydi. Fakat Ali Nuri bir yolunu bulup adı geçen bölgede neşriyat yapmaya devam etmişti.

Nazım Ömer, Ali Nuri'nin zararlı yayınları ülkeye sokmak konusunda hangi diplomatik kanalları kullandığına da değinerek Brüksel, Paris, Londra şehbenderhâneleri pasaportlarını taklit etmiş olduğundan istediği zaman İstanbul'a zararlı eşyaları sokma muvaffakiyeti gösterdiğini ifade etmişti. Paris'teki bazı öğrencilerin hainliklerde bulunduğunu, daima fesatlıklar fikrinde olduklarına da değinerek Paris'te sakladığı ve dağıtılmasına mani olduğu 500 adet *Davul* gazetesi nüshanın da ya orada ya da İstanbul'a getirilerek imhası kararını ise ilgili makama bırakmıştı.³⁹ Nazım Ömer bu kadar çok sayıda *Davul* gazetesini gerçekten dağıtılmasına mani olmak için mi sakladı? sorusu akla gelirken bu gazeteleri nereden temin ettiğini veya niçin hemen imha etmediğini açıklamamaktadır. Fakat Nazım Ömer'in verdiği bilgilerin önemli bir kısmı teyit edilebilmektedir. Örneğin *Davul* gazetesinin Ali Nuri tarafından çıkarıldığını yıllar sonra Ali Nuri'nin bizzat yazdığı dilekçede öğrenmek mümkündür: "*Avrupa'da meşrutiyetin ilanı için çalışmış ve Yıldız Hükümetinin geçmişini, bütün mezâlimini neşr etdiğim Davul gazetesiyile millete dinletmek ve duyurmak ve bundan dolayı 22 Mayıs 1317'de mü'ebbeden kal'e-bend ve hukûk-ı medeniyeden men etmekle mahkûm ve mallarım haciz edilmiş olduğundan...*"dolayı bir mağdur olduğunu iddia etmişti.⁴⁰ İncelenen belgeler arasında ilk ve son kez Ali Nuri bu ifadeleriyle gazetenin naşiri olduğunu itiraf etmişti. Fakat II. Abdülhamid tahtta kaldığı süre içerisinde Ali Nuri, verdiği dilekçelerinde *Davul* gazetesini çıkarmadığını kendisine Münir Bey'in iftira ettiğini defaten vurgulamıştı. Ali Nuri her ne kadar Münir Beyi suçlasa da asıl kendisini Yıldız Sarayı'na jurnalleyen Askeri Doktor Yüzbaşı Nazım Ömer idi.

³⁷ BOA, Y.PRK.HR., 32/2, 16 Nisan 1902.

³⁸ Kopenhag Başşehbenderliği'nden Hâriciye Nezâreti'ne BOA, Y.MTV., 230/172, 22 Mayıs 1902.

³⁹ BOA, Y.EE., 15/116, 9 Mayıs 1901.

⁴⁰ Ali Nuri'den Sadârete, BOA, ŞD., 3141/40, 8 Temmuz 1916.

Yüzlerce gazete ve dergi arasında II. Abdülhamid'in *Davul*'u araması.⁴¹

Ali Nuri Bey, maceraperest bir hayat yaşamış ve aynı zamanda hayatının önemli bir kısmını II. Abdülhamid aleyhinde faaliyetlerde bulunmakla geçirmişti. Ali Nuri, her ne kadar Abdülhamid'i (Theodor Herzl ile birlikte) devirme planını hayata geçirememişse de basın-yayın yoluyla padişahı zor durumda bırakmak için elinden gelen tüm gayreti göstermişti. Örneğin Ali Nuri 4 Ocak 1903 tarihli *New York Times* gazetesine yaptığı açıklamada Rusya'nın tamamen Abdülhamid'e nüfuz ettiğini ve Abdülhamid'in ne iyi bir Müslüman ne de iyi bir politikacı olduğunu iddia etmişti.⁴² Ali Nuri Bey, Babıali Hükümeti aleyhinde de faaliyetlerde bulunmuş, çeşitli gazetelerde Abdülhamid'in karikatürlerine yer vererek padişah aleyhinde propagandada bulunmuştu.⁴³ Bu olumsuz faaliyetlerinden ötürü gerek Osmanlı Hariciyesi gerekse Osmanlı Devleti'nin yurtdışı temsilcilikleri, Nuri Bey'in yaptığı veya yapacağı her işi izleyip İstanbul'a bildirmekle yükümlü tutulmuştu.

Nuri Bey, *Davul* gazetesinde II. Abdülhamid aleyhinde karikatürlere yer verirken diğer taraftan bu karikatürlerin bir kısmını kitaplaştırmıştı. Kitabı ilk önce 1903 yılında Kopenhag'da Danca olarak yayınlamıştı. Yine aynı yıl içerisinde İsveççe olarak Stockholm'de çıkmıştı. Bu kitapta çalışmanın Türkçe, Fransızca, Almanca, İngilizce ve İtalyanca olarak da çıkarılacağı belirtilmişti. Tespit edebildiğimiz kadarıyla eser, İngilizce, Türkçe ve İtalyanca olarak çıkartılmamış veya çıkartılmamış sadece İsveççe, Fransızca, Almanca ve Danca olarak yayınlanmıştı. Ali Nuri, II. Meşrutiyet'in yeniden ilanı ve genel affın çıkmasıyla birlikte İstanbul'a dönmüş⁴⁴ fakat 27 Nisan 1909 tarihinde Sultan II.

⁴¹ Nouri'nin Fransızca esrinden: *Abdul-Hamid En Caricature, Interieurs de Yıldız-Kiosk*, s.44; Danca eserde, s.43.

⁴² *The New York Times*, 4 Ocak 1903.

⁴³ *Hver 8. Idag*, 16 Şubat 1902; Osmanlı Hükümeti'nin Ali Nuri Beyin propagandasına karşı alacağı tedbirler ve çizilen 6 karikatür için Bkz. *BOA*, Y.MTV, 227/79. 17.Z.1319.

⁴⁴ Ali Nuri Beyin İstanbul'a döndükten sonra II. Abdülhamid'den affı: "Bu kulları sekiz sene mukaddem Rotterdam Başşebbenderi bulunduğum sırada Münir Paşa'nın jurnali üzerine hiçbir

Abdülhamid tahttan indirilmesine rağmen sabık padişaha olan öfkesi devam etmişti. Nitekim 1904 yılında (Zürich'de) yayınlanan eserini bu kez 1910 yılında İstanbul'da bir kez daha Almanca olarak bastırmıştı.⁴⁵

Davul gazetesinde neşredilen karikatürlerin bir kısmı toplanarak 1904 yılında kitap haline getirilip bastırılınca Yıldız Sarayı, Dâhiliye Nezaretine durumu bildirerek Berlin'de “*hezeyân-âmîz bir risâle*” bastırıldığı, adı geçen risâlenin memâlik-i şâhâneye girmesine ve yayılmasına meydan verilmemesini istemişti.⁴⁶ Her ne kadar *Davul* gazetesinde Ali Nuri'ye dair bir bilgi bulunmazken söz konusu gazetede yayınlanan karikatürler kullanılarak bir kitap hazırlanmıştı ve bu kitapta yazar olarak Ali Nuri yazılıydı. Artık Ali Nuri, II. Abdülhamid aleyhindeki yayınlarını açıktan yapmaya başladığı gibi söz konusu eseri, ironik bir şekilde II. Abdülhamid'e ithaf etmişti.

Ali Nuri, gazete ve kitaplarla da yetinmeyip Avrupa'daki basını kullanmaya başlamıştı. Nitekim Osmanlı Hariciyesi ve temsilcilikleri de gelişmeleri yakından takip etmişti. Örneğin Viyana Sefareti Maslahatgüzarı, Ali Nuri'nin *Neue Wiener Journal* gazetesinde bazı hiciv içerikli fıkralara yer verdiğinden adı geçen gazetenin bugünkü nüshasına Osmanlı ülkesine sokulmamasını talep etmişti. Daha önce Berlin'de yayınlanan risaledeki bazı karikatürlere *Neue Wiener Journal* da yer verilmişti.⁴⁷

Kopenhag Baş şebenderliği de karikatürlerin peşine düşerek Kopenhag'daki nüshalarına ulaşmaya çalışmıştı. Sonunda 23 Haziran 1903 tarihli kitabın provalarına ulaşarak bazılarını İstanbul'a göndermişti. Fakat Kopenhag Baş şebenderi kitaba hemen ulaşamamış bazı zorluklardan sonra yaklaşık bir ay sonra elde edebilmişti.⁴⁸

esbâb-ı sübâtıye yok iken mü'ebbeden kal'a-bendliğe mahkûm edilmiş olduğumdan Avrupa'da ihtiyâr-ı ikâmet ve husûsiyle Berlin'in en mu'teber gazetelerinde neşr-i makâlâtla kuvve-i kalemiye sâyesinde râhatça geçinmekte iken bu def'a afv-ı umûmîden bi'l-istifâde muvakkaten İstanbul'a geldim. Maksad-ı âcizânem evvelen afv-ı umûmî ber ne kadar cümleye şâmil ise de yine bu abd-i memlûkleri hâkında ayrıca afv-ı mabsûs-ı hazret-i zıllullahîlerini istid'â ve sâniyen eğer mümkün ise Avrupa'dan avdet eden bazıları gibi hâk-pây-ı mübâreklerine yüz sürmekliğime müsâ'ade buyurulmasını istirhâm etmekteyim. Her hâlde metbû'-ı müfhehhamımız re'îs-i milletimiz efendimiz hazretlerine arz-ı ubûdiyetle vazîfe-i mukaddese-i milliyeyi îfâ ile kesb-ı feyz ve şeref eylerim.” Kulları: Ali Nuri. BOA, Y.EE.KP., 86/37, tarihsiz. (Muhtemelen 1908)

⁴⁵ Nuri Bey, eserini Almanca olarak 1904 yılında İsviçre, Zürich'de bastırmıştı. Fakat bu kez yine Almanca olarak İstanbul'da 1910'da ikinci baskısı yapılacaktır. Ali Nouri, *Abdul-Hamid in Karikatur, Intimes aus Yıldız-Kiosk*, in wort und Bild, Zürich, 1904.

⁴⁶ Yıldız Sarayı Hümâyûnu Başkitâbet Dâiresi'nden Dahiliye Nezaretine BOA, DH.MKT., 991/57, 24 Temmuz 1905; Dahiliye Nezaretinden Ma'arif Nezaretine BOA, DH.MKT., 873/59, 27 Temmuz 1905; Ma'arif Nezaretinden Umûm Ma'arif İdâreleri'ne BOA, MF.MKT., 874/38, 11 Ağustos 1905.

⁴⁷ BOA, HR.SYS., 198/69, 10 Ağustos 1904; BOA, HR.SYS., 219/11, 21 Mayıs 1905.

⁴⁸ BOA, HR.TO., 358/50, 4 Temmuz 1903.

Berlin Sefareti, Ali Nuri'nin eseri hakkında Hariciye Nezaretini bilgilendirirken Ali Nuri'nin neşrettirdiği kitap yeni bir şey olmayıp iki seneden beri gazetelere yayınlattığı makalelerden oluşan yazılardan ibaret olduğunu belirtmişti. Alman Hariciye Nazırı'yla durum görüşülmüş ve Alman Nazıra göre çıkarılan eserin bir kıymeti ve ehemmiyeti yoktu eğer dikkate alıp işlem yapılırsa esere rağbeti artıracığını ve yazarın da zaten bunu istediğini söyleyince Osmanlı Berlin Sefiri de Ali Nuri'nin "*cer-i menfa'at fikrine*"(para koparmaya) hizmet etmemiş olmak için bu konuda katiyen herhangi bir işlemin yapılmamasını dile getirmişti.⁴⁹ Berlin Sefareti'nden gelen telgraf üzerine Sadrazam Mehmed Ferid Paşa durumu Yıldız Sarayı'na bildirmişti.⁵⁰ Berlin Sefareti'nin bu tavsiyesi dikkate alınmamış Ali Nuri'nin aleyhteki yayınları takip edilmeye devam edildiği gibi yayılması önlenmeye çalışılmıştı.

Karikatürlerde II. Abdülhamid

II. Abdülhamid saltanatı boyunca izlediği politikalar ve hayata geçirdiği uygulamalardan dolayı eleştirilere konu olmuş ve bu eleştirilerin önemli bir kısmı yurtdışından yapılmıştı. Muhalif bir gazete olarak Paris'te hazırlanan *Davul*, yayınladığı karikatürlerle şimşekleri üzerine çekmişti. Zaten istenen de buydu. Yıldız Sarayı ve Osmanlı Hariciyesi, *Davul*'un yayınlarına son vermek için yıllarca uğraşmış fakat olumlu bir sonuç elde edememişti. Gazetenin çıkmasını sağlayan kişi eski bir diplomat olduğu için diplomatik oyunlarla Avrupa şehirlerinde Osmanlı Hariciyesi'ni teyakkuza geçirmişti. *Davul* gazetesinde yer alan bazı karikatürler incelendiğinde hakaretvari ve hayal dünyası kullanarak çizilen karikatürler olduğu aşikârdır.

Örneğin *Davul*'un bir sayısında Abdülhamid gazetesinin ülkeye girişini engellemek için postacıların çuvallarını bile incelediği bir sahne çizilmiştir. *Davul*'da II. Abdülhamid postacı kılığında mektupları nasıl büyük bir dikkatle incelediği resmedilmiştir. Ali Nuri Bey, II. Abdülhamid'in yaptırdığı araştırmalardan bir sonuç alamaması üzerine umutlarını kaybettiğini iddia etmiştir.⁵¹

⁴⁹ Berlin Sefaret-i Seniyesinden Hariciye Nezareti'ne: BOA, Y.A.HUS, 487/97, 24 Mayıs 1905.

⁵⁰ Hâriciye Nâzırından Huzûr-ı Sâmi-i Hazret-i Sadâret-penâhi'ye, BOA, Y.A.HUS., 487/97, 25 Mayıs 1905; BOA, Y.A.HUS, 487/97, 26 Mayıs 1905;

⁵¹ Nouri, *Abdul-Hamid in Karikatur, Intimes aus Yıldız-Kiosk*, s.49-50.

II. Abdülhamid'in Postacı kılığında *Davul*'u araması ve arkasında Sadrazam Halil Rıfat Paşa⁵²

Ali Nuri Bey, kendisine verilen cezanın önce 101 yıl daha sonra müebbede çevrilmesini oldukça ağır bulmuş ve bu durumun müsebbibinin II. Abdülhamid olduğuna inanmıştı. Nuri Bey bunun intikamını almak için *Davul* gazetesinde, II. Abdülhamid'in yayınlanan karikatürlerini bir araya getirerek, "*Abdul-Hamid in Karikatur, Intimes aus Yıldız-Kiosk*" (Karikatürlerle Abdülhamid, Resim ve Yazılarla Yıldız Sarayının İçyüzü) adlı bir kitap çıkarmıştı. Nuri Bey, bu durumu çıkartmış olduğu kitapta şöyle açıklar: "ödeşmek için ben de onu (Abdülhamid'i) ömür boyu belki de ebediyen alay konum olmaya mahkûm ettim. Bu cezanın gerçekleştirilmesi yolunda bir güvence olarak bu küçük kitabı da ona ithaf ediyorum."⁵³

Ali Nuri Bey'in hazırladığı eser her ne kadar İsveççe, Fransızca, Almanca ve Danca olarak değişik dillerde yayınlansa da karikatürler arasında zaman zaman farklılıklar olmuştur. Örneğin İsveççe ve Danca baskısında yer alan bir karikatür (aşağıdaki), Almanca ve Fransızca baskısında (aşağıdaki), farklı bir şekilde çizilmiştir.

⁵² Nouri'nin Fransızca eserinden: *Abdul-Hamid En Caricature, Interieurs de Yıldız-Kiosk*, s.45, Danca eserde s.44; *Hver 8. Idag*, 16 Şubat 1902, s.318.

⁵³ Jarring, "Ali Nouri- alias Gustaf Noring en Viking i frack", s.10; Şahin Alpay, "Siyonizmin Babası Theodor Herzl'e..",s.72.

Yukarıdaki karikatürlerde görüldüğü gibi Abdülhamid Almanya'nın elinde bir kukla olarak çizilmiştir. Fakat Almanya'yı temsil eden kişi hem kadın hem de erkek olarak çizilmiştir. Buna benzer çeşitli karikatürler de bulunmaktadır. Eserlerdeki karikatürler karşılaştırıldığında daha önce İsveççe veya Danca olarak yayınlanan eserde olmayan karikatürleri Fransızca baskısında görmemiz mümkündür.

Karikatürde II. Abdülhamid dilenci ve köpeği olarak Alman Kralı Wilhelm, arkalarında da Sadrazam Rıfat Halil Paşa⁵⁴

⁵⁴ Nouri'nin Fransızca eserinden: *Abdul-Hamid En Caricature, Interieurs de Yıldız-Kiosk*, s.72.

Çizilen karikatürlerin önemli bir kısmı hayal dünyasından türetilmiş ve çeşitli abartılara yer verilmiştir. Örneğin kitabın Danca baskısında yer verilen karikatüre göre: “zehirlenme korkusuyla her yemeğini önce kedi veya köpeklere yediren Abdülhamid bu önlemi de yeterli bulmamış. En güvenilir bir yoldan beslenmesini sağlamak amacıyla kendisine ülkenin en güzel kadınları arasından seçilen sütanneler edindi” şeklinde bir karikatüre yer verilmiştir.

Abdülhamid'in doğal yoldan beslenmesini sağlayan kadınlar! (Resm-i taam Şahane)⁵⁵

Karikatürlerde sadece Abdülhamid'e değil özellikle padişaha yakın olan kişilere de geniş yer verilmiştir. Eleştirilen kişilerin başında Halil Rıfat Paşa ve ardından da Rıdvan Paşa gelmekteydi. Ali Nuri Bey, Sadrazam Halil Rıfat Paşa'yı “Bu kişi Abdülhamid'in en yakın ve sadık dostudur. Bu şahsiyet Yıldız Köşkü'nü iyi bir şekilde temsil etmiştir. Halil Rıfat önemli biriydi ve daima pis işlere koştururdu o yüzden ona... yiyen pislik yiyen atasözünü yakıştırmıştır”⁵⁶ şeklinde tanımlamaktadır.

Davul, II. Abdülhamid'in tahttan indirilmesi ve ölümüne dair karikatürlere de yer vermiştir. Dolayısıyla *Davul* 'un 12 Ekim 1900'den başlayarak uzun bir süre çıkartıldığını iddia edebiliriz. *Davul* 'un ne zaman yayın hayatına son verildiği ve kaç sayı çıktığına dair tam anlamıyla tespit edilememiştir. *Davul, II.* Abdülhamid döneminin sosyal, siyasal ve kültürel olaylarını, karikatürlerle eleştirmiştir. Özellikle bu eleştirilerin odak merkezi Yıldız Sarayı yani II. Abdülhamid olmuştur. Karikatürlerin büyük bir kısmında II. Abdülhamid yer almaktadır. *Davul* 'un karikatürlerinde II. Abdülhamid'den sonra en çok yer alan Abdülhamid'in bir gölgesi olarak da çizilen Sadrazam Halil Rıfat Paşa'dır. *Davul*

⁵⁵ Nouri'nin Fransızca esrinden: *Abdul-Hamid En Caricature, Interieurs de Yıldız-Kiosk*, s.120.

⁵⁶ Nouri, *Abdul-Hamid in Karikatur, Intimes aus Yıldız-Kiosk*, s.32.

'da Yıldız Sarayı'ndaki harem hayatı, Alman İmparatoru'nun İstanbul'a gelişi, II. Abdülhamid ve mizah dergileri, Çin'e heyet gönderilmesi, Halifelik, sarayda eğlence hayatı, II. Abdülhamid'in Almanya'yla ilişkileri, Rusya ve 31 Mart Olayı'yla ilgili konulara dair çok sayıda karikatüre yer verilmiştir.

II. Meşrutiyet döneminin şartları göz önünde bulundurulduğunda, ortamın Ali Nuri Bey için gayet müsait olduğu aşikârdır. Bu durumdan istifade eden Nuri Bey, daha sonraki dönemlerde de Abdülhamid aleyhinde yayınlarına devam etmişti. Cumhuriyet döneminde de eserin Fransızca baskısı Constantineopol'de yani İstanbul'da yapılmıştı. "*Abdul-Hamid En Caricature, Interieurs de Yıldız-Kiosk*"⁵⁷ adıyla 1931 yılında çıkmıştı. Aslında bu durum Ali Nuri Bey'in II. Abdülhamid'e olan öfkesinin halen devam ettiğini göstermektedir.

Sonuç

II. Abdülhamid'in, saltanatı boyunca izlediği siyaset ve kişiliği, kendi döneminde olduğu gibi günümüzde de tartışılmaya devam edilmektedir. II. Abdülhamid ve dönemiyle ilgili eleştirilerde bulunan bazı kimseler, eleştirilerini karikatürize ederek kamuoyuna duyurmaya çalışmıştı. Söz konusu dönemle ilgili eleştiriler ve hicivlere yer veren kişilerin büyük bir kısmı ya para koparmak ya da yeni bir memuriyet elde etmek amacını gütmektedir. Bunun dışında kalanlar yani muhalifler ise Meşrutiyet'in yeniden ilan edilmesi için II. Abdülhamid'e baskı amacını taşımaktaydı. Ali Nuri'nin çıkarttığı *Davul* gazetesi muhalif bir politika izlemiş ve II. Abdülhamid'i hicveden karikatürlere yer vermişti. Gazete yayın hayatına başladığında Ali Nuri Bey, Rotterdam Başkonsolosu olarak görev yapmaktaydı fakat gelen bir jurnalle Ali Nuri'nin söz konusu gazeteyi çıkarttığı ihbar edilmişti. *Davul* gazetesinin çıkartılmasında Ali Nuri'nin amacı neydi? Bu soruyu tam olarak cevaplandırmak mümkün değil. Çünkü gazete ilk çıkartıldığında Ali Nuri, bu gazetenin kendisi tarafından çıkartılmadığını fakat ilga edilmesi için yardımcı olabileceğini iddia etmişti. Hâlbuki II. Abdülhamid tahttan indirildikten sonra A. Nuri, verdiği bir dilekçesinde istibdat yönetimine son vermek için gazetenin kendisi tarafından çıkartıldığını itiraf etmişti. Dolayısıyla inişli-çıkışlı bir politika izleyen Ali Nuri, gerek memuriyet dönemlerinde gerekse sonraki dönemlerde boş durmayıp çeşitli işlere girişmiş hatta T. Herzl ile görüşerek II. Abdülhamid'i tahttan indirmeyi dahi planlamıştı.

⁵⁷ Fransızca baskısının önsözünde 12 Ekim 1931 tarihi bulunmaktadır. Ali Nuri Bey, bu eserini aynı zamanda Atatürk'e imzalı "*Türk Vatanının Kurucusu Gazi Mustafa Kemal için, En derin saygılarımla*" olarak takdim (veya göndermiştir) etmiştir. Ali Nouri, *Abdul-Hamid En Caricature, Interieurs de Yıldız-Kiosk*, Imprimerie des Banques Haim, Rozio & Cie Constantinople, 1931.s.4. İmzalı bu eser daha sonra Atatürk tarafından Afet İnan'a hediye edilmiştir. Günümüzde bu kitap Ankara Üniversitesi, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Kütüphanesi'nde (katalog no:6129 A.İnan) bulunmaktadır.

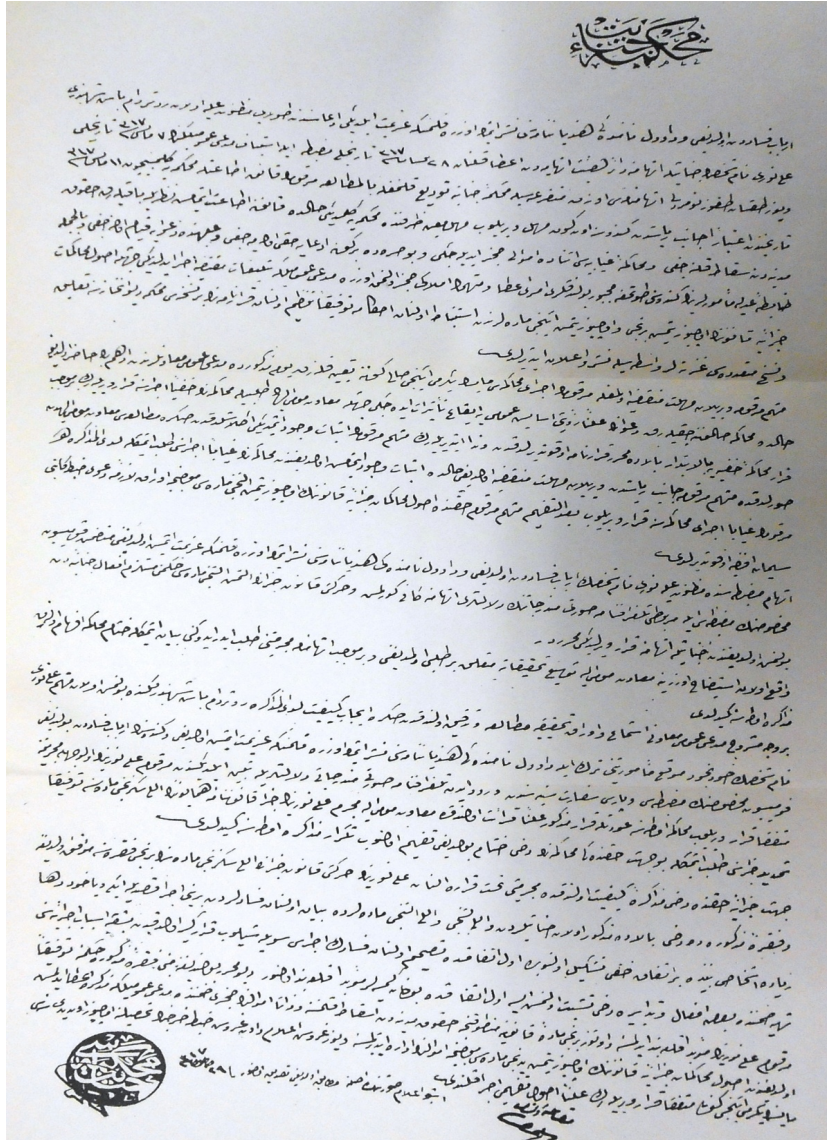
Ali Nuri hakkında yayınlanan yazılarda genellikle Jöntürk akımına karıştığı gerekçesiyle görevden alındığı dile getirilmektedir. Bu iddianın doğruluk payı oldukça düşüktür. Çünkü Ali Nuri'nin gerek II. Abdülhamid gerekse İttihat ve Terakki döneminde İttihatçı olduğuna dair herhangi bir belgeye rastlanılmamıştır. Fakat İttihatçıların izlediği politikalara uygun bir muhalefet sergilediği söylenebilir. Nitekim Ali Nuri de herhangi bir eserinde veya yazısında İttihatçı olduğunu iddia etmemiştir.

Ulaştığımız belgelere göre *Davul* gazetesi bir İttihatçı yayını olmadığı gibi II. Abdülhamid'i hedef alan bir hiciv gazetesi idi. Gazete Ali Nuri'nin iştirakiyle yayınlanmış, Ermeni kökenli Atmekyan (Anmeghian) yazarlık, Paris'te Norvince isimindeki bir Fransız da resimleri yapmıştı. Gazetede yer alan İstanbul olayları, Le Moniteur Oriental'in sâhibi Mösyö D.A. Bellis tarafından belirlenmiş, Kont Aşinof vâsıtasıyla yabancılara, Avukat Necib Efendi vâsıtasıyla da Osmanlılara dağıtılmıştı. Gazetenin çıkarılmasında şöyle bir yol izlenmişti: müsveddesi Paris'te Atmekyan tarafından yapıp gazetenin asıl naşiri olan Rotterdam'daki Hollandalı Stooome Kumsth Gerbing'e gönderiliyor ve oradan da gazete matbu olarak Ali Nuri'ye gelmekteydi. Jurnalde bulunan Nazım Ömer'e göre Ali Nuri; Kont ve Kontes Şalo, Atmekyan ve Süleyman Midhat'a çeşitli vaatlerle gazetenin çıkartılmasını sağlamıştı. *Davul* gazetesi her ne kadar 12 Ekim 1900 tarihinde yayın hayatına başlamışsa da ne zamana kadar varlığını sürdürdüğü bilinmemektedir. Fakat Ali Nuri, söz konusu gazetede yayınlanan karikatürleri Cumhuriyet döneminde dâhi kitap şeklinde yayınlamaya devam etmiştir. *Davul* gazetesinde yayınlanan karikatürlerde II. Abdülhamid genelde zorba, şahsi zevkine düşkün, korkak, acımasız bir kişi olarak tasvir edilmiştir. Söz konusu karikatürler, II. Abdülhamid dönemi siyasi tarihi için bir malzeme olarak kullanılabilceği gibi karikatürlerin çizerlerinden dolayı oryantalizm-oksidentalizm perspektifinden de değerlendirmek mümkündür.

Osmanlı Hariciyesi ve temsilcilikleri muhalif bir politika izleyen, II. Abdülhamid ve devlet adamlarını hicveden gazetenin yayınlarını sonlandırmak için Avrupa ülkelerinin nezdinde girişimlerde bulunmuştu. Genel bir değerlendirme yapıldığında temsilciliklerin başarılı olduğunu söylemek güçtür. Çünkü diplomat bir kişi olan Ali Nuri basını da kullanarak adeta Osmanlı temsilcilikleriyle köşe kapmaca oynamıştı.

Ekler

Ek- 1 Cinayet-i Mahkeme. Ali Nuri Bey'in Yargılanmasına Dair⁵⁸

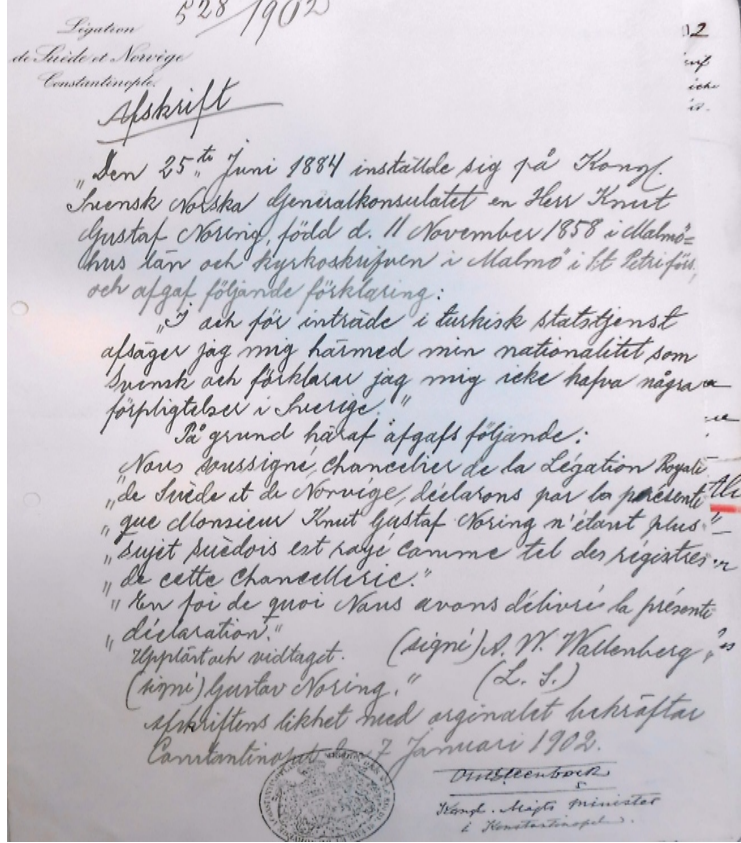
⁵⁸ Nouri, Abdul-hamid i Karikatyr, s.1.

Ek- 2 Rotterdam Başkonsolosu Ali Nuri Bey⁵⁹

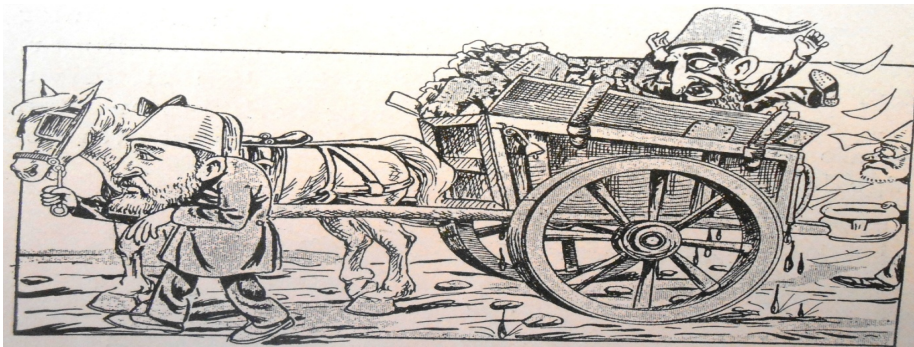

⁵⁹ Jarring, “Ali Nouri- alias Gustaf Noring en Viking i frack” s.9.

Ek- 3 Gustaf Noring'in özgeçmişi hakkında İstanbul'daki İsveç-Norveç Büyükelçiliğinin yazısı⁶⁰

Ek- 4 II. Abdülhamid çöp arabası içinde eğlenceye giderken.⁶¹

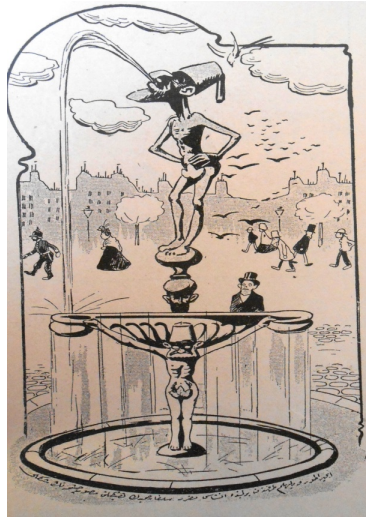
⁶⁰ Riksarkivet, Utrikesdepartementet, 1902 års Dossiersystem.

⁶¹ Danca eserinde: *Abdul-Hamid i Karikatur, Interiorer Fra Yildiz-Kiosk*, s.60.

Ek- 5 II. Abdülhamid'in bir adamıyla birlikte öldürttüğü veya parçalara ayırdığı insanlar Anadolu Yakası⁶²

Ek- 6 Berlin'de II. Abdülhamid'in fıskiye şeklinde tasviri⁶³

Ek- 7 II. Abdülhamid'in denge siyasetini eleştiren bir tasvir

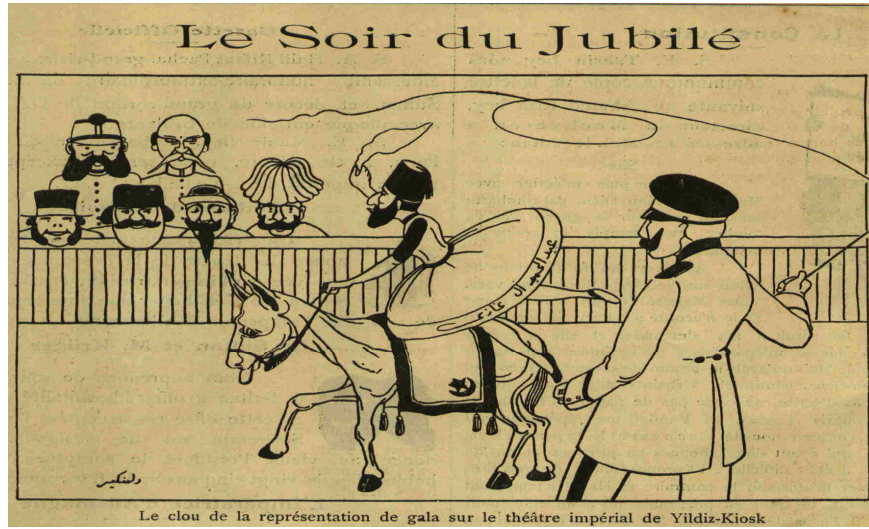
⁶² Nouri'nin İsveççe eserinden: *Abdul-hamid i Karikatyr, Interiörer från Yldiz-Kiosk*, s.70.

⁶³ Nouri'nin Almanca eserinden: *Abdul-Hamid in Karikatur, Intimes aus Yldiz-Kiosk*, s.87, 108.

Ek- 8 Alman Kralı Wilhelm'in Haçlı Seferi ve onun atı olarak çizilen II. Abdülhamid, arkalarında koşan ise H. Rıfat Paşa⁶⁴

Ek- 9 Yıldız Sarayı tiyatrosunda Abdülhamid, Avrupalı liderlere gösteri yaparken⁶⁵

⁶⁴ Nouri'nin İsveççe eserinden: *Abdul-hamid i Karikatyr, Interiörer från Yıldız-Kiosk*, s.79.

⁶⁵ *Daoul*, 12 Ekim 1900, s.3.

Ek- 10 Rusya'nın II. Abdülhamid'e engel olması ve müdahalesi⁶⁶

Ek- 11 II. Abdülhamid'in Ölümü⁶⁷

⁶⁶ Nouri'nin Almanca eserinden: Abdul-Hamid in Karikatur, Intimes aus Yildiz-Kiosk, s.95.

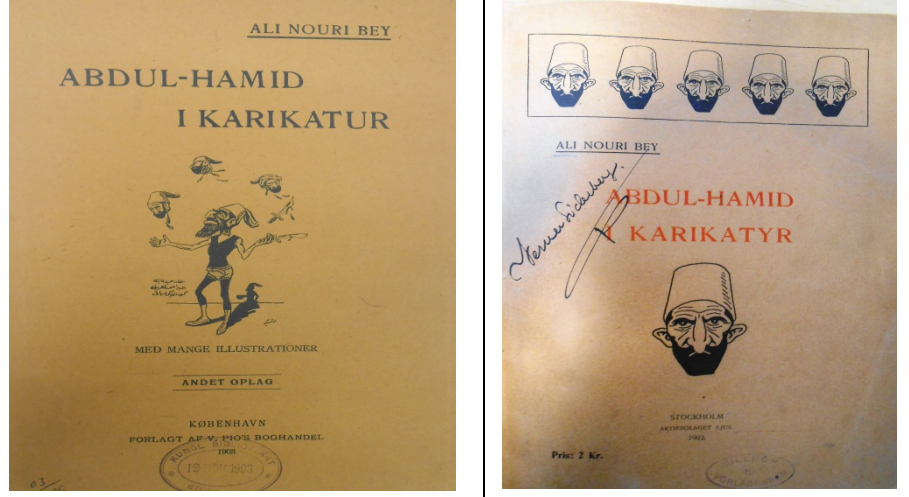
⁶⁷ Nouri'nin Fransızca eserinden: *Abdul-Hamid En Caricature, Interieurs de Yildiz-Kiosk,* s.124.

Ek- 12 *Davul* gazetesinin ilk sayısının kapağı

Ek-13. Ali Nuri (Gustaf Noring) Beyin Eserleri

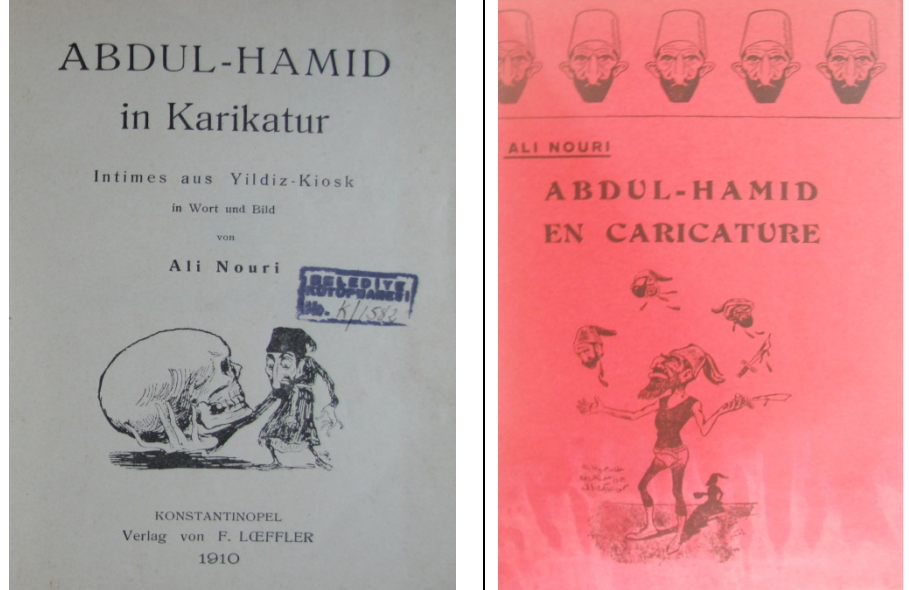
Yazar	Eser Adı	Basıldığı yer	Yıl	Dili
Gustaf Noring	<i>Några tankar om orientaliska frågan</i>	Malmö	1877	İsveççe
Ali Nouri	<i>Ur gamla gömmor: En gård åt det förfutna</i>	Malmö	1902	İsveççe
Ali Nouri	<i>Nasreddin Khodjas upptåg och skämt: turkiska sägner från Timurlenks dagar</i>	Stockholm	1902	İsveççe
Ali Nouri	<i>Abdul-hamid i Karikatyr, Interiörer Från Yıldız-Kiosk,</i>	Stockholm	1903	İsveççe
Ali Nouri	<i>Abdul-Hamid i Karikatyr, Interiörer Fra Yıldız-Kiosk,</i>	København	1903	Danca
Ali Nouri	<i>Abdul-Hamid in Karikatyr, Intimes aus Yıldız-Kiosk,</i>	Konstantinopel	1910	Almanca
Ali Nouri	<i>Unter dem Scepter des Sultans,</i>	Berlin	1905	Almanca
Ali Nouri	<i>Abdul-Hamid En Caricature, Interieurs de Yıldız-Kiosk,</i>	İstanbul	1931	Fransızca

Ek-14. Ali Nuri'nin *Davul* Gazetesinde yayınlanan karikatürleri kullanarak hazırladığı eserler.

Danca olarak ilk defa Kopenhag'da 1903'te basıldı.

İsveççe olarak Stockholm'de 1903'te basıldı.

1910 yılında Konstantinopol'de Almanca olarak basıldı.

1931 yılında Fransızca olarak İstanbul'da basıldı. (Gazi M. Kemal'e imzalı olarak verilen Nüsha)

Kaynakça**A) Arşivler***1. Başbakanlı Osmanlı Arşivi (BOA)*

BOA, Fon Kodu: DH.SAİD., Dosya:55, Gömlek:249, 7 Ekim 1895.

BOA, BEO., 1541/115540, 27 Ağustos 1900.

BOA, BEO., 4459/334382, 6 Mart 1917.

BOA, DH.MKT., 2424/36, 3 Kasım 1900.

BOA, DH.MKT., 991/57, 24 Temmuz 1905.

BOA, DH.MKT.,873/59, 27 Temmuz 1905.

BOA, DH.SAİD., 55/249, 7 Ekim 1895.

BOA, HR.SYS., 198/69, 10 Ağustos 1904.

BOA, HR.SYS., 219/11, 21 Mayıs 1905.

BOA, HR.TO., 358/50, 4 Temmuz 1903.

BOA, MF.MKT., 535/16, 8 Kasım 1900.

BOA, MF.MKT., 874/38, 11 Ağustos 1905.

BOA, ŞD. MLK, 3141/40, 16 Eylül 1916

BOA, ŞD., 3141/40, 8 Temmuz 1916.

BOA, Y.A.HUS, 487/97, 24 Mayıs 1905.

BOA, Y.EE., 15/115, 14 Mart 1900.

BOA, Y.EE., 15/116, 9 Mayıs 1901.

BOA, Y.EE.KP., 86/37, tarihsiz.

BOA, Y.MTV, 209/123, 10 Aralık 1900.

BOA, Y.MTV, 214/184, 14 Mayıs 1901.

BOA, Y.MTV, 215/37, 4 Temmuz 1901.

BOA, Y.MTV, 227/79. 17.Z.1319.

BOA, Y.MTV, 230/65, 30 Nisan 1902.

BOA, Y.MTV., 211/35, 3 Şubat 1901.

BOA, Y.MTV., 211/86, 11 Şubat 1901.

BOA, Y.MTV., 211/86, 13 Şubat 1901.

BOA, Y.MTV., 215/101, 27 Mayıs 1901.

BOA, Y.MTV., 230/172, 22 Mayıs 1902.

BOA, Y.PRK.EŞA., 37/59, 27 Şubat 1901.

BOA, Y.PRK.EŞA., 37/60, 27 Şubat 1901.

BOA, Y.PRK.EŞA., 39/15, 20 Ekim 1901.

BOA, Y.PRK.HR., 29/54, 13 Aralık 1900.

BOA, Y.PRK.HR., 32/2, 16 Nisan 1902.

BOA, Y.EE., 15/116, 9 Mayıs 1901

2. *Riksarkivet (İsveç Devlet Arşivi), Utrikesdepartementet*, 1902 Ars Dossiersystem, vol: 3073b, 7 Ocak 1902.

3. *Kunghäga biblioteket* (Kraliyet Kütüphanesi), BREF, Till G.E. Klemming N-RA, Epk, 3:9.

B) Telif Eserler

AKÜNAL, DüNDAR, "Jön Türk Gazeteleri", *Tanzimat'tan Cumhuriyete Türkiye Ansiklopedisi*, İstanbul, 1985.

BAKTIAYA, Adil, *Bir Osmanlı Kadının Feminizm Macerası ve Hamidiye Modernleşmesi*, H20 Kitap, İstanbul, 2016.

Cumhuriyet, 20 Kasım 1937.

DAĞ, Ahmet Emin, *Uluslararası İlişkiler ve Diplomasi Sözlüğü*, Ağaç yayınları, İstanbul, 2009.

Daoul, 12 Ekim 1900.

GÜRGÜN, Abdullah, (Der.), *Karikatürlerle Abdülhamid*, Kaynak yayınları, İstanbul, 2017.

Hver 8. Idag, 16 Şubat 1902.

JARRING, Gunnar, "Ali Nouri- alias Gustaf Noring en Viking i frack", *Studie kamratan*, 64/1982, s.9-11.

-----, "Bibliofilen Ali Nouris pa Upprattandet av ett Turkiskt Nationalbibliotek", *Svenska Forskningsinstitutet i Istanbul Maddelanden*, 7/1982, s.26-40.

LAGERBRING, Sven, *İsveççe'nin Türkçe ile Benzerlikleri*, İsveçlilerin Türk Ataları, haz. Abdullah Gürgün, Kaynak Yay., İstanbul, 2010.

Los Angeles Herald, 25 Temmuz 1901.

NOURİ, Ali, *Abdul-Hamid En Caricature, Interieurs de Yıldız-Kiosk*, Imprimerie des Banques Haim, Rozio & Cie Constantinople, 1931.

-----, *Abdul-Hamid in Karikatur, Intimes aus Yıldız-Kiosk*, F. Loeffler, Konstantinopel, 1910.

-----, *Abdul-Hamid in Karikatur, Intimes aus Yıldız-Kiosk*, F. Loeffler, Konstantinopel, 1910.

-----, *Abdul-Hamid in Karikatur, Intimes aus Yüldiz-Kiosk*, in wort und Bild, Zürich, 1904.

PATAI, Raphael, (Ed.), *The Complete Diaries of Theodor Herzl*, Cilt: IV, Newyork-London, 1960.

Salih Münir Paşa (Çorlu), *Geçmiş Zamanlar, II. Abdülhamid Devri Osmanlı Diplomasisi, İstanbul ve Paris Hatıraları*, haz. A. Birinci-S. Günaydın, TTK Yayınları, Ankara, 2015.

ŞİRİN, İbrahim, “İki Dünya Arasında Karikatürden İmgeye: Osmanlı ve Avrupa”, *Folklor/Edebiyat*, C.15, S.59, 2009.s.77-94.

The New York Times, 4 Ocak 1903.

The Register, 23 Eylül 1901.

The West Australian, 24 Eylül 1901.

West Gippsland Gazette, 1 Ekim 1901.